

HISTORIE FILMOVÉ RECEPCE

Při přípravě tohoto tematického bloku jsme si stanovili několik úkolů a každý z autorů předkládaných textů přispěl k naplnění více než jen jednoho z nich. Naším záměrem bylo:

1. Představit alespoň některé z důležitých metodologických přístupů k výzkumu filmového diváctví, a to jak v podobě rozsáhlejších studií, tak i pomocí zpráv o probíhajících výzkumech či činnosti akademických nebo archivních pracovišť. Text Petra Krámera sleduje pomocí diskursivní analýzy v diachronní perspektivě proměnu reakce západoněmeckého tisku na Chaplinův film DIKTÁTOR. Obdobně Kevin Johnson analyzuje kromě filmů samotných především kritické ohlasy na dvě jazykové verze filmu JANA z poloviny třicátých let. Mark Jancovich ve výzkumu diváctví v britském Nottinghamu spojuje diskursivní analýzu, orální historii a dotazníkový výzkum současných diváků – dokládá tak tendenci k užitečnému sblížení dominantně diskursivního přístupu recepčních studií na jedné straně a empirické tradice *audience studies* na straně druhé. Kromě toho využívá pro lokální historii i znalosti z oblasti kulturní geografie – metodologii jím vedeného výzkumu i obecnější reflexi přístupu recepčních studií je věnován také rozhovor s Markem Jancovichem. Empirický výzkum publika metodou orální historie či dotazníkového výzkumu je – věřím, že oprávněně vzhledem k jejich roli ve výzkumu recepce – zastoupen i v několika dalších příspěvcích. Lucie Česálková zkoumala prostřednictvím dotazníků i rozhovorů a na pozadí pečlivé rekonstrukce projektu a realizace kinokavárny v Pardubicích, jakým způsobem vnímali a užívali tento prostor návštěvníci v osmdesátých letech a na počátku devadesátých let. Eva Strusková představuje program orální historie, který dlouhodobě realizuje Národní filmový archiv, a trojice belgických badatelů – Philippe Meers, Daniël Biltereyst a Lies Van de Vijver – ukazuje, jaké výsledky může přinést rozsáhlý výzkum založený na této metodě. Dále pak Pavel Skopal spojuje analýzu filmového textu a kritického i propagačního diskursu s historicko-materialistickým přístupem využívajícím dochované stopy recepce: dopisy diváků filmů Hanzelky a Zikmunda a zprávy vedoucích kin o reakcích diváků.

2. Nabídnout studii, která představí podnětný koncept pro historický výzkum recepce a ukáže, jak může zaměření pozornosti na diváka poskytnout nový pohled na dosavadní pojetí nějakého problému. Proto jsme vybrali text Josepha Garncarze, který se zaměřuje na fenomén popularity filmů a touto optikou provádí revizionistické přehodnocení tradiční teze o dlouhodobé dominanci Hollywoodu na světových trzích.

3. Iniciovat badatelskou aktivitu v tuzemském prostředí a vytvořit prostor pro produktivní setkávání přístupů, projektů a výzkumných zájmů různých oborů. Troufáme si tvrdit, že bez vytvoření specifického publikačního rámce v podobě tohoto tematického bloku by většina původních textů nevznikla buďto vůbec, nebo v jiné podobě. Nutno přiznat, že plán využít dějiny recepce jako prostor protínání výzkumných zájmů více

disciplín se nepodařilo naplnit podle představ – téměř všichni přispěvatelé jsou filmoví historici. Čestnou výjimkou je představení Bláhova výzkumu poválečného Brna pohledem sociologa Dušana Janáka, který tak v úvodu k edici doplňuje filmově-historický přístup Olgy Buchtíkové k sociologickým výzkumům filmu v Československu. Dále pak Pavel Mücke z Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AVČR představil možnosti metody orální historie a naznačil její mezioborový potenciál.

4. Popsat některé archivní zdroje a ukázat jejich potenciál pro výzkum toho, jak diváci v určité době a konkrétní kulturní, politické či sociální situaci rozuměli filmům, které sledovali. Zde si zaslouží pozornost především edice připravená Olgou Buchtíkovou a Dušanem Janákem. Představuje Bláhův sociologický výzkum města Brna z roku 1947 a přináší i zasvěcený úvod, věnovaný jak osobnosti I. A. Bláhy, tak širšímu kontextu předchozích sociologických výzkumů publika. Eva Strusková popisuje historii vzniku cenného souboru rozhovorů s více než 460 osobnostmi vesměs z filmové praxe. Pavel Skopal využil pro výzkum unikátní archiv cestovatelů Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda, kde jsou uloženy jinde nedochované nebo nepřístupné prameny.

5. Vytvořit určité propojení textů – ať už skrze metodologii, téma, společný badatelský problém či sdílené zaměření na určitou geografickou nebo kulturní oblast –, které zvýší hodnotu jednotlivých studií pro čtenáře a vytvoří stimulující prostředí pro další promyšlené nastolených otázek. Texty Marka Jancoviche a Lucie Česálkové spojuje zájem o to, jakou roli hraje pro diváky aktivita chození do kina a prostor sledování filmu a nakolik se samotný tento prostor stává objektem konzumpce. Čtenář tak může srovnat výsledky obdobně orientovaných výzkumů, které se ale vztahují k radikálně odlišným geografickým i kulturním prostorům (luxusní kina, ošuntělé „blecháry“ či moderní multiplexy v Británii u Jancoviche, kinokavárna na malém městě v socialistickém a poté porevolučním Československu u Česálkové). Texty Garncarze, Krämera a Johnsona se týkají interkulturní recepce, v prvních dvou případech recepce hollywoodské produkce v Německu, na něž navazuje Johnsonova studie o realizaci dvou jazykových verzí téhož námětu pro dva odlišné kulturní prostory – Německo a Československo – v exponovaném období poloviny třicátých let. Text Pavla Skopala o recepci cestopisných filmů *AFRIKA* a *Z ARGENTINY DO MEXIKA* v Československu padesátých let je v tomto ohledu poněkud soliterní, ale tím více je zřejmá specifická recepční situace diváků ve stalinistickém období.

Nakolik se nám podařilo náš záměr naplnit, posoudí sami čtenáři. Chci upřímně poděkovat všem autorům, kteří přispěli svými texty a projevili jak velký badatelský zápal a erudici, tak také velkou trpělivost při přípravě tohoto čísla.

PSk